

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report
Vol. 6 Nr. 8 2011

Påføring av tjære som tapsforebyggende tiltak i reindriffta

Liv Jorunn Hind, Lise Aanensen
Bioforsk Nord Tjøtta

www.bioforsk.no

<i>Tittel/Title:</i> Påføring av tjære som tapsforebyggende tiltak i reindrifta
<i>Forfatter(e)/Author(s):</i> Liv Jorunn Hind og Lise Aanensen

<i>Dato/Date:</i> 14.01.2011	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 4210145	<i>Saksnr./Archive No.:</i>
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 6(8) 2011	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> 978-82-17-00748-7	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 8	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i> 0

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Fylkesmannen i Finnmark	<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Geir Østereng
---	---

<i>Stikkord/Keywords:</i> Rein, tjære, forebyggende tiltak	<i>Fagområde/Field of work:</i> Arktisk landbruk og utmark
---	---

Sammendrag:
Denne rapporten gir en gjennomgang av utprøving av tjære som et reduserende tiltak mot tap av rein til rovvilt. Forsøket ble finansiert av Fylkesmannen i Finnmark, Reindriftens Utviklingsfond og Fylkesmannen i Nordland. Tiltaket ble gjennomført i Lakselv med forsøksperiode fra april til desember 2010. Resultatene fra utprøving gir ikke grunn til å anta at påføring av tjære på reinsimler før sommerbeite, har noen effekt på tapsprosenten registrert i desember.

Godkjent / Approved

Prosjektleder / Project leader

Håkon Sund
Avdelingsleder

Liv Jorunn Hind
Rådgiver

Forord

Bioforsk Nord Tjøtta har prøvd ut tjære som forebyggende tiltak mot tap av rein til rovvilt. Utprøvingen ble gjennomført i Lakselv, og var hovedsakelig rettet mot å hindre tap til gaupe og jerv.

Prosjektet ble finansiert av Fylkesmannen i Finnmark, Reindriftens Utviklingsfond og Fylkesmannen i Nordland.

Vi vil takke reineier Alf Johansen med familie for godt samarbeid i prosjektperioden.

Innhold

1. Sammendrag.....	3
2. Innledning.....	4
3. Metoder og gjennomføring.....	5
4. Resultater og diskusjon.....	7
5. Konklusjoner	8

1. Sammendrag

Målsettingen med prosjektet var å avdekke hvorvidt påføring av tjære på reinsimler har en tapsforebyggende eller tapsforskyvende effekt mot direkte tap av simler og indirekte tap av kalver til rovvilt.

I løpet av 2010 gjennomførte forsker Lise Aanensen (Bioforsk Nord Tjøtta) tre feltreiser til reineier Alf Johansen i Lakselv. I april (før kalving) ble simlene samlet i et samlegjerde for sortering. Det ble registrert individnummer på 200 dyr som ble jevnt fordelt i én forsøksgruppe (med tjære) og én kontrollgruppe (uten tjære). I juni ble alle kalver individmerket og nummer ble registrert etter hvilken gruppe mordyret tilhørte. Deretter ble simlene i forsøksgruppen påført en ny dose tjære over nakken før alle dyrene ble sluppet ut av gjerdet. Hypotesen var at tjære på simlene ville ha en indirekte forebyggende effekt også på kalvetapet. Ved samling i desember ble simler og kalver igjen registrert etter individnummer for å få en oversikt over hvor mange som eventuelt manglet i forsøksgruppen og kontrollgruppen. Disse tre feltreisene var sammenfallende med de tre tidspunktene på året når reineierne normalt samler flokken og dermed har best oversikt over dyrene.

Metode og retningslinjer for gjennomføring ble utarbeidet i nært samarbeid med Johansen ut fra hans driftsmessige ekspertise. Som en følge av at driftsmessige årsaker har man ikke full oversikt over reinflokken i løpet av sommersesongen. Dette skyldes blant annet at det er vanskeligere å samle flokken på barmark, samtidig som at flokken på grunn av insekter er urolig og deler seg i småflokker over et stort område. Reinen får vinterpels i oktober/november. Ved tredje feltreise i desember observerte vi at det var svært lite/ingen tjære igjen på reinen. Det tilsier at det trolig var lite som skilte de to gruppene de siste månedene av forsøket.

Ved samling i desember var tapsprosenten i forsøksgruppen høyere enn i kontrollgruppen. Innen rammene for dagens driftsform har derfor tiltaket ikke den ønskede effekt på tidlig kalvetap. Det anbefales imidlertid å prøve ut tiltaket i vintersesongen for å se på tap av kalv i denne perioden. Det er gjort få undersøkelser på kalvetap om vinteren og dokumentasjon av den tapsforebyggende effekten av tjære vil være mer egnet for vintersesongen under dagens driftsmessige forhold. Det anbefales derfor at tiltaket prøves ut fra desember til april. Ved denne justeringen vil forsøksperioden vare over et kortere tidsrom og man er sikret at forutsetningen for gruppeinndelingen (tjærepåført vs. ikke tjærepåført) blir ivaretatt.

2. Innledning

Bakgrunnen for prosjektet var at reineier Alf Johansen i Lakselv, i 2008 og 2009 mottok midler fra Fylkesmannen i Finnmark til bruk av tjære på rein som et forebyggende tiltak mot jerv og gaupe. Bioforsk Nord Tjøtta ble oppfordret til å søke om midler for å gjennomføre en mer kontrollert utprøving av tjære som forebyggende tiltak. Utprøvingen ble gjennomført i nært samarbeid med Johansen fra april til desember 2010.

3. Metoder og gjennomføring

Det ble gjennomført tre reinsamlinger i løpet av forsøksperioden. Vi tilpasset forsøksoppsettet etter reindriftas tradisjonelle samlinger for å se om tiltaket vil passe inn i dagens reindriftssystem.

Ved første samling i slutten av april 2010 ble flokken til Alf Johansen skilt fra en større flokk som hadde gått sammen på vinterbeite siden desember 2009. Simlene ble skilt fra oksene og flyttet til kalvingsgjerdet. 198 simler ble valgt ut tilfeldig og fordelt i én forsøksgruppe (100 som ble påført tjære) og én kontrollgruppe (98 uten tjære som ble merket med blå plastklave). Disse gruppene var tilnærmet aldersmessig like. Individnummer på simlene i de to gruppene ble registret. På dette tidspunkt var alle dyrene i godt hold. Merking av rein med individnummer i ørene er ikke veldig vanlig i reindrifta i Finnmark. I tillegg til det tradisjonelle øremerket som skiller flokkene fra hverandre, individmerker imidlertid Johansen hvert år alle nye kalver med ørenummer før de slipper ut av kalvingsgjerdet. Denne individmerkingen gjør flokken spesielt egnet som forsøksdyr.

Figur 1: Oppvarming av tjære før påføring på rein
(foto: Lise Aanensen)

Figur 2: Påføring av tjære (foto: Lise Aanensen)

I begynnelsen av juni når kalvingen så å si var avsluttet, ble simler og kalver samlet for individmerking av kalvene. Kalvene ble også registrert med merknad om hvilken gruppe mordyret tilhørte. Det var 77 kalver i forsøksgruppa og 68 kalver i kontrollgruppa. Tjæremerkingen ble fornyet på simlene i forsøksgruppen før alle dyrene ble sluppet på sommerbeite. I løpet av kalvingsperioden innenfor gjerdet ble simlene fôret med surfôr, pellets og lav. Simlene kom til fôringsplassen 1-2 ganger i løpet av døgnet, bortsett fra dagene rett før og rett etter kalving. Alle dyrene var på dette tidspunkt i godt hold. I løpet av kalvingsperioden ble det funnet enkelte kadaver (både av kalver og simler) innenfor gjerdet. Dødsårsak er imidlertid ukjent.

Figur 3: Simler fra kontrollgruppen (foto: Lise Aanensen)

Figur 4: Kalvene ble midlertidig merket med nummerskilt for lettere å få registrert dem sammen med mordyr (foto: Lise Aanensen)

I begynnelsen av desember ble reinen samlet for å skille ulike flokker fra hverandre før vinterbeite og antall tapte dyr ble registrert. Enkelte av kalvene var i noe dårlig hold, mens ellers var reinen i fint hold.

Simler og kalver som var involvert i prosjektet ble igjen individregistrert for å få en oversikt over fordelingen av tapet i forsøks- og kontrollgruppen. Det ble tatt stilling til både den direkte effekten på tap av simler, og den indirekte effekten på tap av kalver.

Bioforsk var ansvarlig for registrering av individnumrene ved alle samlingene, assistert av Johansen og hans familie. Dette for å sikre mest mulig nøyaktighet og tilfredsstillende metodisk gjennomføring av datainnsamlingen. En slik deltagelse ble også etterspurt av reineier.

4. Resultater og diskusjon

I den tjærepåførte forsøksgruppen hadde vi 100 simler og 77 kalver, mens det i kontrollgruppen som ikke ble påført tjære var 98 simler og 68 kalver (tabell 1). Ut fra resultatene fra registrering av simler og kalver i desember, var tapsprosenten større innen forsøksgruppen enn i kontrollgruppen. Med andre ord har ikke tiltaket hatt en tapsforebyggende effekt i dette forsøket.

Tabell 1: Tapsprosent i forsøks- og kontrollgruppen

	Forsøksgruppe		Tapsprosent	Kontrollgruppe		Tapsprosent
	April/juni	Desember		April/juni	Desember	
Simle	100	75	25 %	98	85	13 %
Kalv	77	46	40,3 %	68	47	30,9 %

Mulige årsaker til at vi ikke har registrert noen effekt av tiltaket, kan være at mye av tjæren forsvant ved røyting i juli/august. I tillegg setter reinen ny vinterpels i oktober/november. Det var ingen tegn til tjærerester igjen ved tapsregistrering i desember. De to gruppene var dermed tilnærmet "like" (uten tjære) fra oktober til desember. Siden registrering av tap ikke kunne gjennomføres før i desember, kan vi ikke si noe om den spesifikke effekten av tiltaket i første del av forsøksperioden. Årsaken til at vi ikke gjennomførte en ekstra tjærepåføring, er naturgitte og driftsmessige forhold i reindrifta på Finnmarksvidda. Om sommeren bidrar store mengder insekter til at reinen sprer seg i mindre flokker. Dyrene er også mer urolige i denne perioden og beveger seg i uoversiktlig terreng. På grunn av de store områdene reinen sprer seg over, er det også vanskelig å finne kadaver.

Det vi imidlertid kan si er at en eventuell effekt av tiltaket tidlig i perioden ble utlignet innen tapsregistrering i desember. Dersom tiltaket skal gjennomføres i løpet av sommerhalvåret, krever det med andre ord en driftsmessig endring som muliggjør ny påføring av tjære etter hvert pelsskifte og mulighet for samling av dyrene og registrering av tapsprosent i løpet av sommersesongen.

Det kunne vært interessant å prøve ut tiltaket i vintersesongen for å se på tap av kalv i denne perioden. Det er gjort få undersøkelser på kalvetap om vinteren og dokumentasjon av den tapsforebyggende effekten av tjære vil være mer egnet i vintersesongen under dagens driftsmessige forhold. Ved å merke simlene og årskalvene når man sorterer flokken for slakting ved årsskiftet, vil tjæren sitte i pelsen til april. Tiltaket vil da være rettet mot større kalv og ellers flokken som helhet. I vintersesongen går flokken mer samlet enn den gjør om sommeren. En større samling av tjærepåførte rein vil muligens intensifisere lukta og i større grad medføre en avstøtende effekt på rovvilt.

5. Konklusjoner

Påføring av tjære på reinsimler i april og juni hadde ingen tapsreducerende effekt på det totale tapet som ble registrert i desember. Det vi derimot ikke har oversikt over er hvorvidt effekten var tilstede tidlig i forsøksperioden, for så å bli utlignet etter at effekten av tjære gikk ut.

Det anbefales at tiltaket prøves ut fra desember til april, som driftsmessig er en bedre periode for utprøving. Ved denne justeringen vil forsøksperioden vare over et kortere tidsrom og man er sikret at forsøksgruppen og kontrollgruppen forblir forskjellige gjennom hele perioden.